

JOHN KENNETH GALBRAITH'İN İKTİSAT ANLAYIŞI VE YENİ SANAYİ DEVLETİ

Arş. Gör. Anıl BAŞARAN

*Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü*

ÖZET

John Kenneth Galbraith (1908-2006) yerleşik iktisadi eleştiren düşünceleriyle ön plana çıkmış ve genellikle disiplinler arası hatta disiplinler ötesi bir yaklaşım benimsemiştir. Bugün artık, Amerikan Kurumsal İktisadi düşüncesinin önemli temsilcilerinden birisi olarak gösterilen Galbraith görüşlerini, tarihsel ve kurumsal olgular çerçevesinde ifade etmiştir. Çünkü Galbraith iktisadi, sürekli değişen ve gelişen toplumların incelenmesini konu alan bir bilim olarak görmüştür. Bu çalışmanın amacı Galbraith'in yerleşik iktisada getirdiği eleştirilerin genel bir değerlendirmesini yapmak ve 1960'lı yılların sonunda geliştirdiği Yeni Sanayi Devleti analizini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Yerleşik iktisat, John Kenneth Galbraith, Politik ekonomi; Yeni Sanayi Devleti, Teknostrüktür.

THE ECONOMIC APPROACH OF JOHN KENNETH GALBRAITH AND THE NEW INDUSTRIAL STATE

ABSTRACT

John Kenneth Galbraith (1908-2006) has come into prominence with his ideas criticizing mainstream economic thought and usually adopted an interdisciplinary even transdisciplinary approach. Galbraith, shown as one of the representatives of American Institutional economic thought today, has expressed his opinions in accordance with historical and institutional facts because Galbraith has considered economics as a science interested in changing and developing societies. The aim of this study is to make a general consideration of his criticisms on mainstream economics and to examine his analysis of the New Industrial State that he developed in the end of 1960s.

Key Words: Mainstream economics, John Kenneth Galbraith, Political economy, New Industrial State, Technostructure.

GİRİŞ

2006 yılında vefat eden John Kenneth Galbraith, düşünce hayatının büyük kısmını iktisada ayırmış olsa da, kendisi siyasetten diplomasiye; sanattan edebiyata kadar oldukça geniş bir yelpazede eser vermiştir. İlgi alanları bu denli çeşitli olan bir iktisatçının da, iktisadi düşünce içerisinde özgün bir yer edinmesinin şaşırtıcı olmaması gerekir. Zira Galbraith, gerek iktisat yazınına armağan ettiği kavramlar, gerekse zamanının ve hatta yaşadığı dönemin öncesine, iktisadi düşünce tarihi ve iktisadi gelişmeler tarihine getirdiği yorumlar itibarıyla, akademi çevresinde hep çok konuşulan bir isim olmuştur. Galbraith'in 'egemen iktisat', 'anaakım iktisat' veya yaygın şekilde 'yerleşik iktisat' olarak da tanımlanan iktisat geleneği hakkında yaptığı değerlendirmeler ve sert eleştiriler önemli tartışmalara yol açmıştır¹.

Galbraith'in yerleşik iktisat eleştirilerinin yanı sıra, çağdaş profesyonel iktisada hâkim olan üslup ve analiz tarzından uzak oluşu, kendisinin özellikle Amerika'daki akademik iktisat çevrelerince ciddiye alınmamasına yol açmıştır. Buna karşılık Galbraith, yaşamının önemli bir bölümünde Amerikan siyasi hayatının içinde aktif olarak yer almıştır.

1933–1963 yılları arasında Amerikan Demokrat Partisi'nden seçilen tüm başkanlar, siyasi görüşü bakımından sosyal demokrat bir çizgiyi benimseyen Galbraith'i hep yanlarında görmek istemiştir. İlk olarak Franklin D. Roosevelt'in *New Deal* (Yeni Düzen) politikalarında aktif olarak çalışan Galbraith, daha sonra Harry S. Truman, John F. Kennedy ve Lyndon B. Johnson'la birlikte dört Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ile gerek iktisadi alanlarda, gerekse kaleminin kuvvetli olması sebebiyle onların siyasi konuşma metinlerinin hazırlanmasında önemli görevler üstlenmiştir.

---

¹ Özveren (2007: 16), iktisatta en geniş yere sahip olan anlayışın, köklerini 19. yüzyılda İngiltere'de doğan klasik politik ekonomiden alan ve zamanla tüm dünyaya yayılan neoklasik iktisat anlayışı olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlayışın ders kitaplarına, akademik iktisat dergilerine ve söylemlerine hâkim olması; neoklasik iktisadın 'anaakım iktisat (*mainstream economics*)' olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Özveren bu tanımın bazı olumsuzluklara sebebiyet verdiğini ifade etmekte ve sanki bir tarafta daha değerli bir anaakım iktisat varken, diğer yandan da onun alt akımları veya dalları varmış gibi bir izlenim doğurduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda neoklasik iktisat için 'egemen iktisat' tanımlaması da, güç ilişkilerini çağırışması nedeniyle yanlış anlamalara meydan vereceğinden, 'yerleşik iktisat' tanımlaması daha yerinde bir tanım olarak durmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da yerleşik iktisat tanımı kullanılacaktır.

Galbraith'in önemi sahip olduğu geniş teorik birikimin yanında, kendisinin iktisadi pratik ve politikaların da içinde olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Galbraith, aşırı soyutlamacı karakter taşıyan bir iktisat anlayışına daima mesafeli olmuştur. İktisadi daha çok toplumsal dinamiklerden ve insani pratiklerden beslenen bir noktaya taşımak istemiş ve eserlerini de bu ideal çerçevesinde yazmıştır. Bu çalışmada önce Galbraith'in eserleri ve biyografisine ilişkin bazı bilgiler verilecek daha sonra ise yerleşik iktisada getirdiği eleştirilerin hangi noktalardan kaynaklandığı değerlendirilecektir. Çalışmanın sonunda ise Galbraith'in Yeni Sanayi Devleti sistemi ve bu sistem çerçevesinde önemli bir sınıflı temsil eden teknostrüktür ele alınacaktır.

1. GALBRAITH'İN HAYATI VE ESERLERİNE DAİR BAZI DETAYLAR

Galbraith, 1908 yılında Kanada'da doğmuştur. Büyüdüğü ve yetiştiği yer ise otobiyografisinde topografik, etnik veya tarihsel çekicilikten yoksun bir yer olarak bahsettiği Güney Ontario'dur (Galbraith, 1981: 1). 1926 yılında Galbraith, Ontario Tarım Koleji'ne başlamış ve çiftçilikle uğraşan bir aileden gelmesi Galbraith'i tarım ekonomisi alanında çalışmaya itmiştir. Ontario Koleji'nde geçirdiği beş yıllık eğitimden sonra aklında hep Kaliforniya Üniversitesi'nde olmanın hayalleri yatan Galbraith, Berkeley'de açılan bir araştırma asistanı kadrosu sınavına başvurmuş ve burada çalışmak için kabul edilmiştir. Galbraith 1931'de, artık lisansüstü öğrenim yıllarını geçireceği Berkeley'dedir (1981: 16).

Galbraith'in düşünce sisteminin oluşmasında bu okulun büyük payı vardır. Burada elde ettiği birikim, onun akademik yaşamına yön vermiştir. Zira Berkeley yıllarının hayatının en güzel dönemlerinden biri olduğunu söyleyen Galbraith, burada aldığı derslerde Smith, Ricardo, Marx, Marshall, Veblen ve genç Keynes'e kadar eski ve yeni meşhur iktisatçıları tanımış ve Alman Tarihçi Okulu'nu da Berkeley'de öğrenmiştir (Dunn ve Pressman, 2005: 164). Galbraith Berkeley'deki eğitimini üç yılda, Kaliforniya Eyaleti'nin harcamaları üzerine yazdığı doktora teziyle bitirmiş ve tam bu sıralarda Harvard Üniversitesi'nden öğretim elemanı olması için bir teklif almıştır. Kendisi çok sevdiği Berkeley'den ayrılmak istememiş ancak, gelen iş teklifindeki yıllık 2400 dolarlık maaş onu, 1800 dolar maaşlı mevcut işinden ayrılmaya ikna etmiştir (Galbraith, 1981: 27).

Böylece 1934 yılında Berkeley'de doktorasını tamamlayan Galbraith, aynı yıl Harvard Üniversitesi'nde akademisyenliğe başlamıştır. Harvard o dönemde iktisat eğitiminde oldukça ayrıcalıklı bir yere sahiptir ve iktisatçı olmak isteyenler için bir cazibe merkezidir. Hession (1972: 24) o dönem yoğun ikti-

sadi tartışmaların yaşandığı Harvard Üniversitesi'ni şu sözlerle anlatır: “*Harvard’ın o dönemki meşhur isimlerinden Joseph Schumpeter dünyadaki iktisadi rahatsızlık üzerine muhafazakâr ve derinlemesine analizlerini açıklıyor, Alvin Hansen Keynes’in Yeni İktisadının unsurlarını ortaya koyuyor ve Seymour Harris ile diğerleri de bu yeni doktrinin muhtemel etkilerini keşfetmeye çalışıyordu.*”

Harvard’a gelene kadar çalışmalarını tarım ekonomisi ile sınırlamış olan Galbraith, bu noktadan sonra bu sınırı aşmaya başlamıştır. Yukarıda isimleri anılan Schumpeter, Hansen ve Harris ile birlikte çalışan Galbraith; iktisadi bakış açısını, makroekonomi ve endüstriyel organizasyon gibi alanları kapsayacak şekilde genişletmiştir (Ramrattan ve Szenberg, 2010: 31). Ayrıca aynı bölümün yeni kuşak iktisatçılarından Edward Chamberlain’la bir araya gelmesi de bu bağlamda Galbraith’in ufkunu açmıştır. Chamberlain’in monopolcü rekabet teorisi² Marshall’ın alışlagelmiş iktisadına temel bir meydan okumayı temsil ediyordu (Parker, 2005: 69). Dolayısıyla Galbraith’in 1936 yılında yayımlanan ‘*Monopoly Power and Price Rigidities* (Tekel Gücü ve Fiyat Katılıkları)’ başlıklı makalesinin bu etkileşimden doğduğu söylenebilir.

Yine 1936 yılında Amerika’nın en ilginç iş adamı olarak tasvir ettiği Henry Dennison’la tanışmış (Galbraith, 1981: 61) ve onunla birlikte 1929 Büyük Krizi’nin nedenleri üzerine bir çalışma hazırlamaya karar vermiştir. Bu çalışma, temel olarak tekeli rekabetin etkilerine odaklanacak bir monografi şeklinde düşünülmüştür (Dunn ve Pressman, 2005: 165). Galbraith ‘*Modern Competition and Business Policy* (Modern Rekabet ve İşletme Politikası)’ adındaki bu kitabı 1938 yılında tamamlamıştır.

Galbraith bu kitabı, Keynes’in ‘*General Theory of Employment, Interest and Money* (İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi)’nin yayımlandığı bir dönemde yazmıştır. Bunun öncesinde Galbraith Genel Teori’yi okumuştur fakat Büyük Kriz’e ilişkin bu kitaptaki görüşler, Keynesyen bir anlayışı yansıtmamaktadır. Kitaptaki analizler daha çok tekeli rekabet teorisinden ve o dönemki Yeni Düzen politikası çerçevesinde şekillenen ulusal plan tartışmaları reçetelerinden etkilenmiştir (Parker, 2005: 77).

Galbraith 1937’de bir araştırma bursu kazanarak gittiği İngiltere’nin Cambridge Üniversitesi’nde, o sıralarda kalp krizi geçirmiş olan John Maynard Keynes ile buluşmamıştır ancak; Michal Kalecki, Joan Robinson, Richard Kahn

² Chamberlain bu teoriyi o dönem, İngiltere’de Cambridge Üniversitesi’nde olan Joan Robinson ile eş anlı olarak geliştirmiştir.

ve Piero Sraffa'dan oluşan seçkin bir iktisatçı grubuyla tanışmıştır (Ramrattan ve Szenberg, 2010: 31). Sraffa dışında Cambridge Keynesyenleri veya daha sonra Post Keynesyenler olarak adlandırılan bu grup, ileride Galbraith adının Post Keynesyen okul içerisinde anılmasına yol açacak derecede onun düşüncelerini ve dolayısıyla çalışmalarını etkilemiştir. Kendisi İngiltere'de iken ayrıca bir hafta boyunca, London School of Economics'te Friedrich von Hayek ve Lionel Robbins'in düzenlediği seminerlere katılmıştır (Galbraith, 1981: 78).

1938 yılında tekrar Harvard'a döndüğünde Galbraith'e Yeni Düzen'in kamusal programlarını gözden geçirecek bir komisyona başkanlık etmesi için bir öneri götürülmüştür. Ancak bu durum onun için politikaya ayrılması gereken daha çok zaman ve Washington'a sık sık yapılması gereken seyahatler demek olduğu için, Galbraith bu önerileri sürekli reddetmiştir. 1940 yılı sonbaharında ise Galbraith, Roosevelt yönetiminden gelen ayrıcalıklı bir teklife dayanamamış ve bu teklifi kabul etmiştir (Galbraith, 1981: 98). Teklif, Amerikan Çiftçi Dernekleri Federasyonu (*American Farm Bureau Federation*) bünyesindeki bir iştir. O dönem kendisine bir iktisatçı arayan bu federasyon, kuracağı iktisadi araştırma birimi için Galbraith'e teklif götürmüştür. Burada işe başlayan ve kısa sürede yazarlık yeteneği keşfedilen Galbraith, artık zamanının büyük bir kısmını politik konuşmalar ve 1940 yılı seçimleri için konuşma metinleri hazırlamaya ayırmaya başlamıştır (Parker, 2005: 115).

Galbraith, 1941 yılında ise İkinci Dünya Savaşı'na giren Amerika Birleşik Devletleri ekonomisinde istikrarı sağlamak ve savaş ortamında fiyatları kontrol altına almak üzere Başkan Franklin D. Roosevelt tarafından Fiyat Politikaları ve Kamu Gereksinimleri (OPA) Dairesinin fiyat biriminde görevlendirilmiştir. Galbraith 1943 yılında fiyat kontrolleri kalkana dek Amerikan mallarının fiyatları konusunda etkili kontrol sağlamıştır. Galbraith bu birimde edindiği tecrübeyle enflasyona karşı en etkili tedbirin, ücret ve fiyat kontrolleri olduğunu görmüş ve hayatı boyunca bu görüşü savunmuştur (Dunn ve Pressman, 2005: 166).

1948 yılından sonra Galbraith, Harvard'daki akademik yaşamına daha fazla yoğunlaşmıştır. Verdiği dersler genelde tarım ekonomisi ve endüstriyel organizasyon alanlarında olsa da, yazdığı eserler daha çok siyasetten iktisadi hayata sirayet eden olguları açıklayan niteliktedir. Bu süreçte ilk hacimli eseri olan *American Capitalism: The Concept of Countervailing Power* (Amerikan Kapitalizmi ve Dengeleyici Güç Teorisi)'ı 1952 yılında tamamlamıştır. Bu eser yerleşik iktisadın geniş bir eleştirisiyle başlamakta ve aksak rekabetin doğurduğu devlet dışı güçlerin, Amerikan ekonomisinin işleyişine nasıl etki ettiğini açıklamaktadır. Galbraith, Fiyat Dairesi'nde çalıştığı dönemde edindiği biriki-

min içinden doğan ‘*A Theory of Price Control* (Fiyat Kontrolü Teorisi)’ adlı küçük kitabını da aynı yıl içerisinde yazmıştır. 1955 yılında ise kendisinin en çok okunan ve bilinen kitaplarından biri olan ‘*The Great Crash 1929* (Büyük Krizi)’ı, Wall Street üzerine keskin üslubu, gözlemleri ve analizleriyle kaleme almıştır.

Amerikan Kapitalizmi kitabı ile başlayan ve Galbraith’in meşhur üçlemesi olarak adlandırılan serinin diğer iki kitabı ‘*The Affluent Society* (Zengin Toplum)’i 1958 yılında, ‘*The New Industrial State* (Yeni Sanayi Devleti)’i ise 1967 yılında bitirmiştir. Bu kitaplar yayımlandıktan sonra uzun bir süre kitapçıların en çok satanlar listesinde kalmıştır. Kendisinin kitapları bunlarla sınırlı değildir; zira iktisatla alakalı birçok kitabının yanında ‘*The Scotch* (İskoç)’ gibi bir hatıra, ‘*The Triumph* (Zafer)’ gibi bir roman ve ‘*The Liberal Hour* (Liberal Devir)’ gibi bir de siyaset kitabı vardır. 1981 yılında ‘*A Life in Our Times* (Zamanımızda Bir Hayat)’ başlığıyla yazdığı otobiyografisi de Galbraith’in eserleri arasındadır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra da çeşitli hükümetlerde önemli görevler alan Galbraith 1952 yılında Demokrat Parti lideri Adlai Stevenson’a danışmanlık, John F. Kennedy’nin başkanlığı döneminde ise 1961 yılından 1963’e kadar Hindistan Büyükelçiliği yapmıştır. Galbraith, aldığı bu diplomatik görev esnasında yaşadıklarını ve tecrübelerini ise 1969 yılında yazdığı ‘*Ambassador’s Journal: A Personal Account of the Kennedy Years* (Büyükelçinin Günlüğü: Kennedy Yıllarının Kişisel Bir Muhasebesi)’ adlı kitabında toplamıştır.

1972 yılında Amerikan Ekonomi Kurumu (*American Economic Association*) başkanlığı da yapan Galbraith 1975’te Harvard Üniversitesi’nden emekli olmuş, fakat bu tarihten sonra da üretkenliğine hiç ara vermeden kitaplar ve makaleler yazmıştır. 2006 yılında hastalanarak yatırıldığı Massachusetts’teki hastanede iki hafta kaldıktan sonra 98 yaşındayken vefat etmiştir.

2. GALBRAITH’İN İKTİSAT ANLAYIŞI VE YERLEŞİK İKTİSAT ELEŞTİRİSİ

İktisadın artan şekilde çeşitli uzmanlaşma alanlarına ayrılmaya doğru yöneldiği bir dönemde Galbraith’in, geniş bir yelpazede tüm ekonomik ve sosyal sorunlarla ilgilendiği görülmektedir. Galbraith, iktisadi çok daha yaygın bir nüfusa taşıma hedefiyle oldukça açık bir İngilizce kullanmış ve karmaşık olmayan üslubu ile diğer iktisatçılardan daha anlaşılır bir yazar olmuştur. Galbraith’in akademik üsluptan biraz uzak ve mizahi bir dilinin olmasının bu duruma etkisi büyüktür. Galbraith’i eserleri her zaman en çok okunanlar içinde yer

alan bir iktisatçı kılan da bu yönleridir. Paul Samuelson'un "*Biz Nobel ödüllü iktisatçıların çoğu kütüphanelerin tozlu raflarındaki dipnotlarda gizlenirken, Veblen gibi John Kenneth Galbraith de her zaman hatırlanacak ve okunacaktır*" şeklindeki ifadesi bu anlamda dikkat çekicidir. (Samuelson'dan aktaran Stanfield, 2001: 7).

Ancak Galbraith'in iktisadı geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırmadaki bu başarısı, iktisatçılar arasında genel olarak bir hoşnutsuzluğa sebep olmuştur (Breit ve Ransom, 1971; 161). Landreth (1976: 354) ABD'deki bazı iktisatçılara göre Galbraith'in iktisat teorisine hiçbir katkı sunmadığını ifade etmiştir. Hatta kendisinin yerleşik iktisada düşüncesine getirdiği eleştirilerden ve popüleritesinden rahatsız olan bazı akademisyen meslektaşları Galbraith'i bir iktisatçıdan daha çok, bulanık düşünen (*fuzzy-thinking*) bir sosyal eleştirmen olarak görmüşlerdir.

Galbraith'in iktisada bakışı, farklı bir noktaya odaklanmıştır. Galbraith (1989: 413) yerleşik iktisadın soyut kavramlarının ve bu kavramlardan hareketle yapılan analizlerin, dünyanın içinde bulunduğu gerçeklikten uzaklaşılmasına yol açtığını savunmakta ve yerleşik iktisadın dünya gerçekliğine uymaktan ziyade, mevcut gerçekliği kendisine uydurmakta olduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda Galbraith'in yerleşik iktisadın kavramlarına mesafeli durduğu su götürmez bir gerçektir. Reisman (2005: 129) Galbraith'in; 'marjinal maliyet', 'marjinal hasılat', 'tüketici artığı' ve 'azalan verimler' vb. gibi kavramlar yerine; 'entelektüel gelişme', 'kurumsal ilerleme' ve 'devletin düzenleyici rolü' gibi kavramlar kullandığını dile getirmiştir.

Galbraith'e (1991: 41) göre iktisat, sürekli devam eden bir dönüşüm içindedir. Bu dönüşüm, fizik, kimya gibi pozitif bilimlere doğru ilerleyen, iktisadın bir tür asimilasyonu biçimindedir. Ancak Galbraith'in vurguladığı bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan bir sorun göze çarpmaktadır. Kimya, fizik ya da herhangi bir pozitif bilimin incelediği nesne durgun bir karakter arz etmektedir. İktisadın ele aldığı konular ise dinamik bir özellik göstermekte ve sürekli değişim geçirmektedir. Örnek verilecek olursa; insanların tutum ve davranışları, gelenekleri ve görenekleri, firma ve tüketici davranışları, hükümetlerin politikaları ve sendikaların konumları her dönem farklı şekillenmektedir.

İktisadın yaşanan bu değişimler karşısındaki durumu üzerine ise Galbraith, şöyle bir öneri getirmektedir: "*İktisat kendini bu değişimlere uyarlamak zorundadır. Zira bunu yapmadığı takdirde, özetle yeni bilgileri özümseyip yorumlarını ona göre değiştirmedeği ve temel kurumlar değişirken, kendisi de değişmediği müddetçe işe yaramaz bir duruma gelecektir*" (Galbraith ve Sa-

linger, 2002: 18). Oysa geleneksel iktisada bakıldığında, ekonomik kurumların ve onları oluşturan toplum veya insan davranışlarının çok yavaş değiştiği veya hiç değişmediği gibi varsayımlarla karşılaşmak muhtemeldir.

Pozitif bilimler ile iktisat arasında incelenen nesne açısından bir ayrışma gözlenmektedir. Aslında iktisat açısından bu ayrışma, inceleme konusu olan nesnenin (insan, toplum veya kurumlar) gösterdiği değişimlere karşı iktisadın da birtakım değişimler ya da gelişmeler göstermesine ortam hazırlamaktadır. Galbraith bu noktada şunları vurgulamaktadır (1964: 118):

“İktisat pozitif bilimlerden farklı olarak iki tür değişime meyillidir: Bu değişimlerin birincisi, mevcut olgunun yorumlanmasında, ikincisi ise iktisadi davranış veya kurumların değişimi karşısında gerekli olan uyumdur. 1930’lardaki sosyal hesaplamaların (milli gelir, gayri safi yurtiçi hasıla ve bileşenleri) gelişimi, 1940’lardaki girdi-çıkıtı analizlerinin gelişimi, 1950’lerdeki ve 1960’lardaki parasal akım analizinin, işlem analizlerinin ve iktisadi verilere bilgisayar tekniklerinin uygulanmasının gelişimi gibi tüm bu örnekler birinci türdeki değişime örnektir. Ticari birliklerin yükselişine veya büyük şirketlerin gelişimine ya da ortalama insanın geçmişteki standartları bakımından göreceli yoksulluktan refaha ulaşmasından kaynaklanan davranış değişikliklerine karşı iktisat teorisinin uyumu ise, ikinci türdeki değişime örnek teşkil eder.”

Galbraith yerleşik iktisadın ‘zihinlere bir defa yerleşen iktisadi olgular, pek kolay değiştirilemez’ şeklindeki algısını kulağa hoş gelen ama hakikatten son derece uzak olan bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir (1990: 14). Oysa iktisadi kurumlar ve bireysel alışkanlıklar gayet hızlı bir biçimde değişmekte ve bu değişimlerle birlikte yeni bilgilerin, yeni anlayış biçimlerinin ortaya çıkması ve bu iktisadi bilgilerin yerini yenilerinin alması oldukça kısa süreler içinde gerçekleşmektedir.

Yerleşik iktisadın denge merkezli ve statik analizleri üzerinden, sürekli değişim geçiren insanı ya da toplumu anlayabilmek oldukça güçtür. Yerleşik iktisat toplumsal meselelere Newtoncu bir gözle yaklaşmaktadır, oysa Galbraith ve düşünsel anlamda referans aldığı Kurumsal iktisatçılar (özellikle Thorstein Veblen), Darwinci ya da evrimsel bir yöntemi benimsemektedir. Galbraith’in mekanik anlayış yerine benimsediği evrimci yaklaşım, değişen koşulları keşfetmekte ve fikirlerin yeni oluşan durumlara uyarlanması için gereken ihtiyacı ortaya koymaktadır (Oser, 1970: 363).

Değişim olgusu, Galbraith’in iktisadi düşüncesinde önemli bir yer tutmaktadır. Dünyada yaşanan tüm değişimler, iktisadi da kaçınılmaz biçimde etkilemektedir. İktisadi düşüncelerin sürekli ve doğrudan kendi zaman ve mekânla-

rının ürünü olduğu ve yorumladıkları dünyadan ayrı olarak görülemeyecekleri de açıktır (Galbraith, 2004: 12). İktisadın zaman ve mekân boyutundan asla soyutlanmaması gerektiğini önemle vurgulayan Galbraith, içinde yaşadığı zamana ve mekâna da kayıtsız kalmamıştır. Galbraith'in analizleri kendisinin etkilendiği olaylar, koşullar ve politik felsefe tarafından şekillenmiştir (Dunn, 2011: 16).

Tarih içinde dünyaya yön veren önemli olaylar, iktisadi düşünce bağlamında da karşılığını her zaman bulmuştur. Bu anlamda iktisat tarihi ya da ekonomik gelişmeler tarihini, ayrı bir akademik uğraş alanı olan iktisadın tarihi veya iktisadi düşünceler tarihinden kopuk bir biçimde düşünmek zor görünmektedir. Dolayısıyla Galbraith iktisat tarihine özel bir önem atfetmekte ve iktisat tarihine dair bir farkındalık olmadan, iktisadın ve iktisadi düşüncelerin anlaşılmasının mümkün olmayacağını ileri sürmektedir (2004: 11).

Yine bu minvalde Galbraith, bazı özgün iktisadi düşünceler ve bu düşüncelerin ortaya atıldığı dönemin tarihsel gelişmeler arasında bir bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Örneğin Galbraith (2004: 12) Sanayi Devrimi kökenli erken travma içinde Adam Smith'in, devrimin daha olgun aşamalarında David Ricardo'nun, denetimsiz kapitalist güç döneminde Karl Marx'ın, Büyük Buhran'ın süregiden felaketi üzerine John Maynard Keynes'in fikirlerini onların içinde yaşadıkları dünyanın bir yansıması olarak görmektedir. Dolayısıyla bu noktadan hareketle, iktisatçıların büyük ölçüde yaşadıkları dönemin birer gözlemcisi oldukları ve gözlemledikleri iktisadi olgulardan beslenerek düşüncelerini oluşturdıkları söylenebilir.

Her bilim dalında olduğu gibi iktisatta da işlev sorunsalı ya da ekonomik sistemin amacının ne olması gerektiği üzerine çeşitli düşünceler ortaya konmuştur. Galbraith'e (1990: 21) göre üretimin kutsanması ve ekonominin yegâne itici gücünün üretim olduğunun vurgulanması, yerleşik iktisadın ders kitaplarında yer alan yaygın bir tutumdur. Galbraith, en iyi ekonomik sistemin insanlar neyi en çok istiyorlarsa, istediklerinin en çoğunu sağlayabilen sistem olduğunu ifade eden ve ekonomik sistemin amacının; insanların istedikleri malları ve hizmetleri üretmesi biçiminde açıklayan ders kitaplarındaki bu tutumu, son derece basit bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Oysa iktisadın işlevi ve ekonomik sistemin amacı daha karmaşık ve kapsamlı bir meseledir.

Galbraith'e (1990: 22) göre ekonomik sistemin amacıyla birlikte, iktisat bilimi de bu bağlamda yeniden gözden geçirilmelidir. "İktisat ne işe yarar?" biçimindeki bir soru, Galbraith'in zihnini meşgul eden başlıca sorulardan birisidir. Ekonomik sistemin birey odaklı olması ve onun tüm isteklerinin gerçekleştirilmesi gerektiği üzerine kurulması, iktisadın da bir bilim olarak bu amaca

yönelik faaliyetleri incelemek gibi bir hüviyete bürünmesine yol açmaktadır. Ancak iktisada bu şekilde bir görev yüklemek yanıltıcı olabilmektedir.

İktisadı tanımlamak, aslında bir bakıma iktisadın ne ile ilgileneceğine dair sınırları da çizmek anlamına gelmektedir. Galbraith'e göre her bilim dalıyla uğraşanlar gibi iktisatçılar da tanımlamalarına derin ve evrensel bir anlam katma kaygısı gütmektedir. Lionel Robbins'ın en çok bilinen ve yerleşik iktisadın temelini oluşturan "*Kıt kaynaklarla, sonsuz ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi incelemek*" şeklindeki iktisat tanımı da, tam olarak bu düzleme oturmaktadır (Robbins'ten aktaran Galbraith, 1990: 22).

Galbraith yaptığı çalışmalarda Robbins'ın tanımından ziyade Alfred Marshall'ın iktisat tanımına başvurmuştur (Laperche ve Uzunidis, 2005: 1). Marshall'ın insanlığın günlük yaşamında sergilediği davranışların incelenmesi olarak özetlenebilecek iktisat tanımı³, Galbraith'in çizdiği iktisat bilimi çerçevesine daha çok uymaktadır. Ancak Galbraith bu tanımı eksik bulmakla birlikte bu tanıma, insanların ekonomik gereksinimlerini gidermek üzere büyük işletmelere, sendikalara ve hükümetlere başvuru biçimlerinin ve bu örgütlerce güdülen amaçların genel yararlar ne ölçüde uyuşup ne ölçüde çatıştığının incelenmesini de eklemektedir (Galbraith ve Salinger, 2002: 15).

Galbraith 1972 yılında Amerikan Ekonomi Kurumu başkanlığına seçildiğinde bir konuşma yapmıştır. Sonradan bir dergide makale olarak da yayımlanan bu konuşmasında mevcut yerleşik iktisadın eksik bir biçimde normatif olduğunu ve yerleşik iktisatta modellemenin bir araçtan ziyade bir amaç halini aldığını belirtmektedir (1973: 1)⁴. Bu aşamada Galbraith'in dikkat çekmeye çalıştığı ve şiddetle eleştirdiği noktaların başında gelen, iktisadın matematiksel bir eksene kaymasıdır.

Galbraith hakkında en hacimli biyografiyi yazan Parker da iktisadın matematikselleşmesi hususunda Galbraith'in benzer uyarılarının olduğunu belirtmektedir. Parker'a göre (2007: 30) artık iktisatçılar insan ilişkilerinin bir tür yeni fizikçileri gibi algılanmakta fakat insan, atom ve elektronlar gibi unsurlardan oluşmadığından yerleşik iktisadın mikro varsayımlarında olduğu gibi tam bir rasyonalite içinde hareket etmemekte ve doğası gereği matematiksel

3 Marshall'ın tanımında, iktisadın işlevi de ele alınmaktadır. Marshall'a göre iktisat ayrıca insanların nasıl gelir elde edeceği ve onu nasıl kullanacağıyla da ilgilidir. Marshall'ın tanımı tam olarak şöyledir (1890: 1): "*Political economy or economics is a study of man's actions in the 'ordinary business of life; it inquires how he gets his income and how he uses it.*"

4 "Power and the Useful Economist", **The American Economic Review**, 1973.

modellere sığmayacak irrasyonellikler, tutkular, yanlış hesaplar ve yanlış anlamalara eğilimli davranışlar göstermektedir.

Yerleşik iktisadi analizde, iktisadi sosyal ve siyasal olgulardan uzak tutmaya dönük her türlü girişim Galbraith'in tepkisini çekmiştir. Zira Galbraith, ekonominin siyasetle olan ilişkisini de göz ardı etmemekte ve bu noktada yerleşik iktisat düşüncesindeki; iktisadın siyasetten bağımsız olduğu ya da iktisadın siyasete ve siyasal değerlendirmelere daha üstün geldiği şeklindeki yaklaşımları da reddetmektedir. Galbraith'in Smith'le başlayan, Ricardo, Mill ve Marx'la devam eden klasik politik ekonomi geleneğine daha olumlu bakmaktadır. Galbraith'in eleştirisi daha çok, iktisadi toplumsal ve politik unsurlardan koparmaya çalışan neoklasik iktisat geleneği üzerine yoğunlaşmaktadır. Zira Galbraith, iktisadın politik ve sosyal çevreyle yakından ilintili olduğu ve bundan ayrılamayacağı hususunda ısrar etmektedir (Waligorski, 1997: 68).

Yukarıdaki tüm değerlendirmeler ışığında Galbraith'in, iktisadın daha çok toplumsal yönüne temas etmeye ve insanı sosyal özellikleriyle ele almaya çalışan düşünceler ürettiği söylenebilir. Ayrıca Galbraith bu düşüncelerini matematiksel ve mekanik modellerden ziyade tarihe, sosyolojiye ve hatta siyaset bilimine dayandırmaktadır. Zira eserlerini hep disiplinler arası bir anlayışla yazmaya çalışmış olan Galbraith, çoğu insana göre yirminci yüzyılda Amerikan hayatının önde gelen bir sosyal eleştirmeni olarak ortaya çıkmıştır (Breit ve Ransom, 1971; 160).

3. YENİ SANAYİ DEVLETİ VE TEKNOSTRÜKTÜR

Galbraith'in ünlü üçlemesinin sonuncu kitabı olan Yeni Sanayi Devleti (*The New Industrial State*), iktisadi organizasyon ve üretim konuları açısından önemli analizler içeren bir kitaptır. Galbraith Yeni Sanayi Devleti'nde, dev şirketlerin ve bu şirketlerin toplum ve devletle olan ilişkilerini özenli bir şekilde ortaya koymuştur. (Sharpe, 1973: 42). Galbraith'in yeni sanayi devleti analizi, bir yandan toplumdaki iktisadi zenginliği yaratan ve bolluk toplumunu meydana getiren araçların aynı toplumun yaşam niteliklerini nasıl etkilediğini araştırmaktadır.

Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan değişimler, toplumdaki değerleri ve kurumları etkisi altına almaktadır. Bu etkilerin sonucunda oluşan yapıyı Galbraith, 'Yeni Sanayi Devleti' olarak nitelendirmektedir. Galbraith'in yeni sanayi devleti yaklaşımında, modern şirketlerin geçirdiği evrime dair bazı ipuçları vardır. Bunlar; şirket hissedarlarının şirket kontrolü üzerindeki etkilerinin zayıflaması, teknostrüktür (*technostructure*) olarak adlandırılan yönetim

bürokrasisinin ortaya çıkması ve sermaye ihtiyacının büyük kısmını şirketin kendisinin karşılamasıdır. (Gafgen, 1974: 712).

Yeni sanayi devletinin bileşenleri arasında piyasayı kontrol altına alan dev şirketler, bu şirketlerin karar mekanizmalarını şirket sahiplerinin adına kullanan donanımlı-eğitilmiş mühendis sınıf ve bu şirketlerin piyasayı arz-talep ilişkilerine göre yönlendirmeyen, fakat belirli bir planlama anlayışı içinde yönlendiren bir davranış biçimi vardır. Modern sanayi devletinin en ayırt edici özelliği dev şirketlerdir ve bu şirketlerin tek bir sahibi yoktur. Bu şirketlerin yönetimi, yönlendirilmesi ve elde ettiği başarılar bireysel olarak değil, belirli bir organizasyon etrafında şekillenmektedir (Galbraith, 1960: 131).

Galbraith'in bu analizinde ilgilendiği çeşitli meseleler ise; piyasa karşısındaki planlama anlayışı, şirketler ve onların amaçları ile iş alemi – hükümet ilişkileridir. Galbraith ayrıca yeni sanayi devleti analizinde, önceki eserlerinde çok fazla değinmediği teknolojik ilerleme ve teknolojinin toplum ve ekonomi üzerindeki etkilerine de önemli ölçüde yer ayırmıştır. Galbraith'e göre son yetmiş yılda iktisadi hayatı şekillendiren büyük yenilikler ve değişimler İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından sonra ortaya çıkmıştır. Bu değişimlerin en belirgin olanı da, karmaşık teknolojinin artan bir şekilde üretime uygulanması ve insan gücünün yerine makinenin ikame edilmesidir.

Yeni sanayi devleti dönemine kadar yaşanan değişimlerden bir diğeri de, devletin toplam geliri ve talebi ayarlama konusunda görevler üstlenmesidir. Keynesyen devrim sonrasında devletin amacı, toplam talebi artırmanın yollarını aramak olmuştur. Devlet, ekonomide üretilen malları satın alarak toplumda bir satın alma gücü yaratmaya çalışmıştır. İş dünyası ile devlet arasındaki ilişkiler bu noktada büyük değişimler geçirmiştir. Devlet o dönemde sadece satın alma gücü yaratmamış, ayrıca işletmelerin de büyük bir kısmını finanse etmiştir.

İş dünyasında ise özel şirketlerin yönetim mekanizmalarında yaşanan değişimler de dikkat çekmiştir. Galbraith'e (1967: 1) göre kendilerini yıllar önce sadece demiryolu, deniz taşımacılığı, madencilik, petrol rafinerisi ve çelik endüstrisi gibi büyük ölçekli sektörlerle sınırlayan büyük şirketler, faaliyet sınırlarını artık daha da genişletmeye başlamıştır. İşletmelerin yönetiminde yaşanan dönüşümle beraber bu şirketler, daha önce küçük esnafın veya önemsiz ölçekteki şirketlerin yaptığı market, gazete yayınlama ve eğlence sektörü gibi iş alanlarına girmiştir.

Yeni sanayi devletinde küçük firmalar önemini kaybetmeye başlamıştır. Bunun nedeni ise, küçük firmaların teknolojik yeniliklere ayak uyduramaması değil, o dönemin en büyük aktörleri olan dev şirketler gibi tekel gücüne sahip

olamayışlarıdır. Dev şirketlerin ortaya çıkması ile birlikte piyasadaki fiyatın oluşum biçimi de değişmiştir. Neoklasik teoride piyasa fiyatının oluşumu arz ve talep koşullarına bağlı iken, yeni sanayi devletinde firmaların üretim kararları piyasanın durumunu ve piyasa fiyatını belirlemektedir (Galbraith, 1967: 181).

Eğitimin ve araştırma çalışmalarının büyük artış göstermesi de, bu dönemde yaşanan başka bir değişimdir. Teknolojide meydana gelen ilerleme ve teknolojinin üretim sürecinde kazandığı önem, eğitim ve araştırma alanlarına yönelen büyük ilginin başlıca nedeni olarak görülmektedir. Bu durumun arkasında ayrıca, makineleşmenin ortaya çıkışı da vardır. Çünkü makineleşme gibi bir sürecin sonucunda eğitilmiş ve kalifiye emeğe olan ihtiyaç daha da artmaktadır.

Eğitime ve teknolojiye verilen önemin giderek artması, bu alanlara yapılması gereken yatırımları da artırmaktadır. Bu tür yatırımların neticesinde, kârlı üretim alanlarının doğması kesin bir durum olmadığından, büyük şirketler bu yatırımları yapmaktan kaçınmaktadır. Ayrıca özel sektör, bu yatırımları yapma kararı olsa bile, finansal sıkıntılar da yaşayabilmektedir. Bu açıdan eğitim ve teknoloji yatırımları, kendisine sürekli finansal kaynak sağlayacak bir destek birimi gerektirmektedir. Galbraith'e (1967: 371) göre bu desteği sağlayacak olan birim ise devlettir.

Galbraith'in yeni sanayi devletiyle birlikte geliştirdiği düşünceleri; devlet – ekonomi ilişkileri, eğitim sistemi ve teknoloji, dev şirketlerin ekonominin her sektöründe kendisini göstermesi ve sanayi devriminin toplumsal yapıda meydana getirdiği değişimler içerisinde şekillenmiştir. Breit ve Ransom (1971: 172) bu değişimleri üç başlık altında toplamaktadır:

- 19. yüzyılda ortaya çıkan teknolojik devrim, endüstriyel organizasyonun ölçeğinin artmasına ön ayak olan yaygın bir güç yaratmıştır. Artık piyasalar, birkaç tane dev şirketin hâkimiyeti altındadır.
- Modern teknolojinin karmaşıklığı, firmaları idare edecek bir grup eğitilmiş mühendis – yönetici sınıfa olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Çünkü bu grup, firmaların herhangi bir bölümüne sahip değildir ve firma yöneticilerinin takip ettiği firma kârını maksimize etmek gibi geleneksel bir varsayım ile hareket etmemektedir.
- Endüstriyel organizasyonun ölçeğinin büyümesi, fiyat konusundaki başarısızlığı da artırmıştır. Firmalar bu riski, piyasaları planlama yoluyla kontrol ederek minimize etmenin yollarını aramaktadır. Bu durumun sonucunda da, piyasadaki arz – talep koşullarına bağlı olmayan fiyat ve hasıla belirleme anlayışı ortaya çıkmıştır.

Galbraith'in yeni sanayi devleti, iktisadi hayatın merkezine dev şirketleri getirme çabası olarak değerlendirilebilir. 19. yüzyılın sonlarına doğru Amerika'da ortaya çıkmaya başlayan dev şirketler; iletişimden, taşımacılığa çeşitli üretim ve hizmet alanlarına kadar piyasanın hâkimi konumuna yerleşmeyi başarmışlardır. Galbraith'e (1967: 9) göre yaşanan iktisadi ve toplumsal dönüşümleri anlayabilmenin yolu, sözü edilen bu az sayıdaki dev şirketlerin yapısını anlamaktan geçmektedir. Galbraith, sadece birkaç şirketin egemen olduğu bu iktisadi düzeni tanımlarken en başta 'Sanayi Sistemi' (*Industrial System*) adını düşünmüş, ancak daha sonra sanayi sisteminin, yeni sanayi devletinin en önemli unsurlarından birisi olduğunu ifade ederek, mevcut düzene ve bu düzeni analiz ettiği kitabına 'Yeni Sanayi Devleti' adını vermiştir.

Yeni Yönetici Sınıf: Teknostrüktür

Dev şirketlerin idaresi hususunda geleneksel iktisat, idareyi girişimcilerin eline bırakırken Galbraith, yeni sanayi devletinde teknostrüktürleri öne çıkarmaktadır. Endüstriyel gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte şirketlerin karar birimleri de, çeşitli dönüşüm süreçlerine uğramıştır. Şirket sermayesini ve şirketin organizasyonunu kontrol eden unsur olan girişimci, şirketin işletmesi görevinin altına gizlenmektedir (Breit ve Ransom, 1971: 173). Ancak şirket idarecileri endüstriyel değişimler sonrasında karar verirken, şirketin işleyişinde önemli sorumlulukları ve bu işleyişte büyük etkinlikleri olan birimlere bağlı olarak hareket etmiştir. Bu birimler, Galbraith'in yeni sanayi devleti döneminde büyük roller üstlenen bir ekip olan teknostrüktürdür.

Galbraith, teknik bilgisi üst düzeyde ve eğitimi yüksek nitelikte olan bu grubu şöyle tasvir etmektedir (1967: 71):

"...Şirketin yönlendirici gücü olarak işletmeyle, girişimcinin yerine geçmektedir. Bu birim dev şirketin içinde başkanı, önemli bir ekipte veya bölümde sorumlu olan başkan yardımcılarını, diğer temel kadro pozisyonlarını ve muhtemelen yukarıda sayılmayan bölüm şeflerini de içine alan bir birimdir. Ancak bu birim, grup kararlarına katkısı olan, sadece küçük bir orandaki kişileri kapsamaktadır. Bu son grup, şirketin en kıdemli memurlarından, dış çevrede yer alan, az veya çok talimatları veya günlük işleri mekanik olarak yürütmekle ilgili olan mavi ya da beyaz yakalılara kadar uzanmaktadır. Grup kararı alma süreci; uzmanlığa dayalı bilgi, kabiliyet veya tecrübe taşıyan herkesi içine katmaktadır. Bu işletmecilik değil, şirketin lider zekası ya da beynidir. Onların oluşturduğu organizasyona ya da grup kararı alımlarına katılan kimse için verilmiş bir isim yoktur. Ben bu organizasyona "teknostüktür (technostructure)" adını vermeyi öneriyorum. "

Teknostrüktür, çağdaş işletmecilik açısından önemli bir aşamadır ve teknostrüktür kavramının kökenlerine Galbraith'ten önce de rastlanmaktadır. James Burnham⁵ (1941) bu kavramın temellerini oluşturan isimlerden birisidir. Burnham, şirket elindeki gücün şirket sahiplerinden, yöneticilere geçtiği uyarısını Galbraith'ten 26 sene önce yapmıştır. Galbraith bu uyarıyı yeni sanayi devleti analiziyle beraber daha da geliştirmiş ve teknostrüktür kavramını ortaya atarken Burnham'a borçlu olduğunu da belirtmiştir (Caire, 2006: 89).

Burnham'ın siyasette ve üretim alanında ortaya çıkan ve belirli planlama anlayışı çerçevesinde hareket eden bu yeni idareci sınıf, Galbraith'in özellikle üretim odaklı düşüncesinde bilimsel olarak teknostrüktür halini almıştır. Küçük şirketlerde girişimcinin kullandığı yetkiler ve karar alma hakkı onun sermaye sahibi olmasından kaynaklanmaktadır. Dev şirketlerde ise şirket modern bir yapıya kavuştuğundan, yetkiler de modern bir organizasyonla biçimlenen örgütlerin elindedir. Bu örgüt, şirketin en önemli unsuru olan teknisyen – yönetici sınıf, yani teknostrüktürdür (Galbraith, 1990, 59).

Yeni modern ve büyük işletmelerin teknolojiyi üst seviyede kullanması nedeniyle, bilgi ve uzmanlaşma ihtiyacı ve kararların şirket sahipleri tarafından değil, uzmanlık sahibi teknostrüktürler tarafından alınması gereği ortaya çıkmıştır. Artık şirket sahipleri kendileri karar almak isteseler dahi teknostrüktürlere danışmadan adım atmamaya başlamıştır. Çünkü yoğun teknolojik dönüşümlerin yaşandığı bu süreçte, bu teknolojileri kavrayabilecek ve şirketin yararına kullanabilecek uzman ihtiyacı doğmuştur.

Galbraith'in düşüncesinde teknostrüktür, çağdaş dev şirketlerin başarılı ve verimli bir şekilde işlemesi için gereken teknik bilgiler bütününe sahip bir yapıdır. Teknostrüktür kararlarını ortak bir şekilde ve kolektif olarak aldığından diğer geleneksel yönetim tarzlarından farklılaşmaktadır. Galbraith'e göre büyük şirketlerin yönetilmesi ancak, kolektif bir yapıyla mümkün görünmektedir. Geniş bir örgütsel alana sahip bu şirketler; üretim tekniklerinden işletmenin organize edilmesine, finansman tekniklerinden pazarlama stratejilerine, geleceğe yönelik tahmin ve planlama becerilerine kadar oldukça geniş bilgiler bütününe ihtiyaç duymaktadır.

Bu bilgiler karmaşık ve ileri derecede uzmanlaşma gerektiren nitelikte oldukları için, bunların tek bir kişinin elinde toplanması gerçekçi değildir. Birçok

---

⁵ Amerika'da felsefi ve siyaset teorisi çalışmaları ile bilinen James Burnham (1905-1987), 1941 tarihli Yönetimsel Devrim (*The Managerial Revolution*) kitabı ile Galbraith'in yeni toplum yapısına dair düşüncelerine kaynaklık etmiştir.

kişinin oluşturduğu teknostrüktür yapısı da bu yüzden ortaya çıkmaktadır. Ortaklaşa alınan kararlara katkısı olan tüm müdürler, mühendisler, bilim adamları, üretim planlamacıları, piyasa araştırmacıları, satış uzmanları ve bunun gibi donanımlı başka kişiler girişimcinin ya da kapitalistin yerini alan yeni yönetici sınıfı temsil eden teknostrüktürü meydana getirmektedir (Oser, 1970: 365). Artık modern iş hayatına yön veren teknostrüktür yapısı, büyük işletmelerin vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

SONUÇ

Galbraith yerleşik iktisadın bir nevi ideoloji gibi insan zihnine yerleşen kodlar şeklinde tezahür ettiğine kanaat getirmiştir. Bu ideoloji ise piyasanın tüm müdahalelerden arındırılmasını, kendi haline bırakılmasını ve ancak bu sayede ekonomideki aksaklıkların çözülebileceğini önceleyen bir yapıya sahiptir. Galbraith bu haliyle kurumsallaşmış bir ideolojik yapıya karşı çıkmaktadır. Zira onun düşünce sisteminde kendiliğinden işleyen bir piyasa mekanizması yoktur. Ekonomide devletin varlığını gerekli gören Amerikan liberal geleneğinden gelen Galbraith devletin ekonomide düzenleyici ve denetleyici bir kurum olarak bulunmasından yanadır.

Yerleşik iktisadın ders kitaplarının giriş bölümünde yer alan temel sorulardan birisi “Ekonomide hangi malların üretileceği?” sorusudur. Yerleşik iktisat bu sorunun cevabını kaynak tahsisi ve tercih analizi üzerinden vermektedir. Galbraith ise bu soruya daha toplumsal bir çerçeveden cevap vermektedir. Galbraith’in en temel düşüncesi, toplumların sahip olduğu zenginliğin sosyal faydası düşük tüketim mallarının yerine, toplum için daha faydalı olan mal ve hizmetlere harcanması gerektiğidir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte hızlanan sanayileşme süreci Galbraith’e göre yeni bir sanayi devleti düzenini meydana getirmiştir. Bu düzen, bolluk toplumundan sonra daha da olgunlaşan modern bir kapitalizm düzenidir. Dev şirketlerin yönetim biçimleri de bu düzen içerisinde önemli değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerin neticesinde ortaya çıkan yeni teknisyen-yönetici sınıf olan teknostrüktür, sadece yeni teknolojilere uyum sağlamada değil, şirketlerin piyasayı kontrol altına almak için gerçekleştirdiği uygulamalarda da rol oynayan en önemli gruptur. Çeşitli uzmanlık alanlarından gelen eğitilmiş ve donanımlı kişilerden oluşan bu grup, şirketlerin daha önceden sadece kâr maksimizasyonu olarak çizilen hedeflerini de değiştirmiştir. Yeni sanayi devletinin ortaya çıkması ile Galbraith ayrıca eski anlayışların bu yeni düzen karşısında zayıfladığını ifade etmiştir.

Galbraith'in düşüncelerinin yerleşik iktisadın soyutlamacı ve matematiksel yaklaşımından hayli farklı olduğu göze çarpmaktadır. Galbraith iktisadi meselelere toplumsal ve tarihsel gözlemlerinden hareketle, insanlık durumları üzerinden bakmaktadır. Ayrıca eleştirdiği yerleşik iktisada karşı esaslı bir alternatif geliştirememiş olsa bile yerleşik iktisadın eksik noktalarını vurgulamak açısından önemli katkılar yapmıştır. Galbraith'in eleştirilerinin ve yaptığı analizlerin akademik iktisat eğitiminde ve iktisat çalışmalarında yeni açılımlara ışık tutabilmesi de mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

Breit, W. and Ransom, R.L. (1971). *The Academic Scribblers*, New York: Holt, Rinehart and Winston.

Burnham, J. (1941). *The Managerial Revolution: What is Happening in the World*, Michigan: The John Day Company.

Caire, G. (2006). "Is Capitalism Still Galbraithian?", *Innovation, Evolution and Economic Change: New Ideas in the Tradition of Galbraith*, ed. by: B. Laparche, J.K. Galbraith, D. Uzunidis, Massachusetts: Edward Elgar, pp. 86-107.

Dunn, S.P. (2011). *The Economics of John Kenneth Galbraith Introduction, Persuasion, and Rehabilitation*, New York: Cambridge University Press.

Dunn, S.P. and Pressman, S. (2005). *The Economic Contributions of John Kenneth Galbraith*. *Review of Political Economy*, Vol. 17, No. 2, pp. 161-209.

Gafgen, G. (1974). "On the Methodology and Political Economy of Galbraithian Economics", *Kyklos*, 27, No. 4, pp. 705 – 731.

Galbraith, J.K. (1960). *The Liberal Hour*, London: Hamish Hamilton.

Galbraith, J.K. (1964). *Economics and the Quality of Life*. *Science New Series*, Vol. 145, No. 3628, pp. 117 – 123.

Galbraith, J.K. (1967). *The New Industrial State*, London: Hamish Hamilton.

Galbraith, J.K. (1973). *Power and the Useful Economist*. *The American Economic Review*, Vol. 63, No. 1, pp. 1 - 11.

Galbraith, J.K. (1981). *A Life in Our Times*, Boston. Houghton Mifflin Company.

Galbraith, J.K. (1989). *Kuşku Çağı*, çev: R. Aşçıoğlu ve N. Himmetoğlu, İstanbul: Altın Kitaplar.

Galbraith, J.K. (1990). *Ekonomi Kimden Yana*, çev. B Çorakçı ve N Himmetoğlu, İstanbul: Altın Kitaplar.

Galbraith, J.K. (1991). Economics in the Century Ahead. *The Economic Journal*, Vol. 101, No. 404, pp. 41 – 46.

Galbraith, J.K. (2004). *İktisat Tarihi*, çev. Müfit Günay, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Hession, C.H. (1972). *John Kenneth Galbraith and His Critics*, New York: The New American Library.

Landreth, H. (1976). *History of Economic Theory: Scope, Method and Content*, Boston: Houghton Mifflin Company.

Laperche, B., Uzunidis, D. (2005) (ed. by); *John Kenneth Galbraith and the Future of Economics*, New York: Palgrave Macmillan.

Marshall, A. (1890). *Principles of Economics*. Cambridge: Macmillan.

Oser, J. (1970). *The Evolution of Economic Thought*, New York: Harcourt, Brace&World.

Özveren, E. (2007). “Kurumsal İktisat: Aralanan Karakutu”, *Kurumsal İktisat*, der. E. Özveren, Ankara: İmge Yayınları, pp. 15-43.

Parker, R. (2005). *John Kenneth Galbraith His Life, His Politics, His Economics*, Chicago: University of Chicago Press.

Parker, R. (2007). Does John Kenneth Galbraith Have a Legacy? *Post-Autistic Economics Review*, No. 41, pp. 29 - 33.

Ramrattan, L. and Szenberg, M. (2010). Memorializing John K. Galbraith: A Review of His Major Works 1908 - 2006. *The American Economist*, Vol. 55, No. 1, pp. 31 – 45.

Reisman, D. (2005). *Democracy and Exchange: Schumpeter, Galbraith, T.H. Marshall, Titmuss and Adam Smith*. Cheltenham: Edward Elgar.

Salinger, N. ve Galbraith, J.K. (2002). *Ekonomi Üzerine Hemen Her Şey*, çev. Özer Ozankaya, İstanbul: Cem Yayınevi.

Sharpe, M.E. (1974). *John Kenneth Galbraith and the Lower Economics*. New York: International Arts and Sciences Press.

Stanfield, J.R. (2001). *The Useful Economist. Economist with a Public Purpose*, ed. by: Michael Keaney, London: Routledge.

Waligorski, C.P. (1997). *Liberal Economics and Democracy: Keynes, Galbraith, Thurow, and Reich*. Kansas: University Press of Kansas.